

PROGRAM PODPORY
ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2013/2014

Destinace (země, město): Bosna a Hercegovina (entitét Republika srbská), Banja Luka

Jméno, příjmení: Mgr. Pavel Cihlář

Možnost učení českého jazyka byla nabízena studentům i ostatním zájemcům na Univerzitě v Banja Luce i během školního roku 2013–14. V tomto roce se zcela potvrdil trend, který se objevil v loňském roce a vůbec tak poprvé byl větší početní zájem o hodiny českého jazyka z řad domácích studentů /což jsou studenti Filologické fakulty/ než od zájemců z ostatních fakult Univerzity v Banja Luce. Tato kvantitativní změna přinesla několik proměn i v oblasti metodiky přípravy na vyučování. Zcela záměrně uvádím označení změny jako kvantitativního činitele s ohledem na kvalitu, neboť zájem studentů oborů filologických kateder o češtinu spíše vypovídal o přání jejich mateřských oborů.

Vyučující se tedy seznamoval s novou situací, kdy má početně více zájemců a nemusí se tolik starat o včasnou rezervaci učeben (vzhledem k faktu, že učebny a jejich využití jsou záležitostí péče a zájmu jednotlivých kateder), ovšem zájem o češtinu ze strany nové skupiny studentů se jevil jen jako zcela povrchní a neosobní. V této souvislosti byl zaznamenáván i fakt, že požadavky jednotlivých kateder byly různorodé, což by nemuselo vadit vzhledem k jejich profilaci a očekávání od kolegy češtináře, pokud bychom se pohybovali na ose slovanské jazyky jako hlavní náplň studia, a potom v druhém plánu bychom se zabývali požadavky kolegů z kateder jazyků světových – velkých filologií. Přání však přicházela až v průběhu semestru a lektor tak musel opět improvizovat a přizpůsobovat program jednotlivým požadavkům. Mezi ně patřila i novinka – vyučování jazyka během více semestrů /např. u katedry německého jazyka byl poprvé otevřen předmět Český jazyk III – kdy římské číslo uvádí semestr učení při hodinové dotaci 2x 45 týdně/, tak rozvolnění předmětů v celoročním kalendáři či seznamů povinností na jeden studijní blok /což způsobovalo problémy především u zájemců při sladění osnov a učiva, kteří mezi jednotlivými předměty dělají větší pauzy/ a případné zmatečné situace byly ukončeny rozhodnutím kateder uznávat za plnohodnotnou výuku i cizí jazyk zakončen po lichém semestru /tedy předmětů ČJ I a ČJ III/.

U některých kateder to nebylo tak bolestné, pokud studenti vnímali češtinu jen jako povinnost, mrzelo to však v případě studentek domácí katedry /tj. Odsjek za srpski jezik i književnost/ – Oddělení srbského jazyka a literatury. Studenti této katedry se zpravidla přihlašují na hodiny češtiny na začátku druhého ročníku studia, což zůstávalo i v platnosti pro studijní plán v roce 2013/14. V průběhu zimního semestru jsem se dozvěděl, že katedra nebude požadovat pokračování tohoto kurzu v letním semestru, což způsobilo změnu taktiky a rozvržení učiva doslova za pochodu. Studentky však na tuto změnu reagovaly velmi klidně a tvrdily, že katedra tento svůj požadavek opět přehodnotí – ostatně jako se tak stalo v případě hodinové dotace ruského jazyka během studia prvního ročníku. Nestalo se tak však i s odůvodněním, že ruský jazyk se mezitím stal povinným předmětem a český jazyk se tak stal druhým výběrovým předmětem mezi obecně světovým či dalším slovanským jazykem. Doufáme, že tato nevyrovnanost je pouze dočasným jevem

a lektor bude na začátku příštího školního roku seznámen s přáním katedry, která se nadále nedokáže rozhodnout či se stává opravdovým filologickým pracovištěm v rámci akademické struktury, nebo nakonec dá přednost pedagogické orientaci vzhledem k budoucímu uplatnění absolventů a požadavkům ze strany zřizovatele školy – tj. Ministerstva kultury a školství Republiky srbské, jednoho z entitů v Bosně a Hercegovině.

Z hlediska pedagogického přinesla tato změněná struktura studentů s jejich vztahem a motivací k učení českého jazyka trochu odlišný přístup. Zvláště v období tzv. organizačních zmatků, které kromě již zmíněné situace okolo programu ze strany kateder kulminovaly v období tzv. průběžných zkoušek a doplňkových zkouškových období v průběhu semestru /zpravidla v listopadu a potom v období duben-květen/. Jak již bylo zmiňováno v předchozích výročních zprávách, zařazením těchto období si příslušné školské úřady vysvětlují zavádění boloňských náležitostí do domácího vzdělávacího systému. Studenti často žádali nějaké úlevy pro sebe /změna rozvrhu, zrušení přednášky v době semestrálních zkoušek a kolokvií apod./. V mnoha případech se však pouze jednalo o zkoušku profesora, co povolí a nikoliv, a pokud byl ochoten se domluvit, znamenalo to u studentů jediné – že si výhodu příště vezmou sami a nebudou se pedagoga ptát. Ten tedy ztrácí autoritu a velmi těžko se mu pak daří navázat kontakt. Studenti tak na balkánský způsob dokázali, že na demokratický způsob vedení seminářů nejsou zralí a pedagog tak striktně musel nasadit strohý výcvik a vyžadovat tvrdou kázeň při hodinách. O těchto jevech byly katedry informovány a se změnou učitelského přístupu souhlasily. Většinou to bylo z důvodu, aby podmínky pro studenty byly podobné, ať už se student přihlásí na hodiny českého jazyka či na výuku jazyka, který byl i předmětem středoškolských osnov.

Neústupnost tak byla hlavním jevem i ve zkouškových obdobích, kdy se vyhlásily na jedno řádné zkouškové období zpravidla tři termíny /tj. nejvyšší počet, který doporučuje směrnice Rektorátu UBL/. Větší počet termínu zkoušek by byl pro většinu studentů impulsem čekání na poslední v řadě a potom docházelo k napnutí všech sil, aby pedagog ještě jeden termín přidal. Od toho však bylo upuštěno vzhledem k podobným incidentům a nedodržování slibů ze strany studentů již v průběhu vyučovacího období a vyučující striktně dbal na zvolené termíny, které ovšem byly předmětem konzultace s vedením kateder vzhledem k možné termínové kolizi s jinými zkouškami.

Tento způsob komunikace však přinesl své plody a lektorovi dostatečně umožnil přemýšlet o mnoha podobách pedagogické oblasti, což se týká i tak specifické výuky jakým je vedení kurzů češtiny pro cizince. V tomto období /tj. konec srpna/ ještě nejsou vyřešeny všechny náležitosti kolem zkoušek s třemi studenty, vesměs známými studenty až s patologickou potřebou odkládat své povinnosti. Zároveň se jedná o bravurní znalce svých práv. Celkem se tak v kurzech všech úrovní učení českého jazyka I–IV během školního roku či v jeho průběhu účastnilo celkem 30 studentů oborů domácí Filologické fakulty UBL.

Demokratický přístup a metoda školy jako hry se dala nadále uplatňovat ve skupinách pro zájemce se záměrem se jazyku věnovat z důvodu budoucího profesního života či studentského pobytu v České republice. Jak již bylo řečeno, tato skupina je početně slabší oproti první zmiňované, avšak na začátku se přihlásilo či lektora se svým záměrem seznámilo vždy nejméně 15 zájemců. I zde však došlo k náznaku jedné změny. Všechny budoucí stipendijní pobyty, tedy nejenom jako dosud ty vládní, jsou již zcela v organizaci českých zastupitelských úřadů a studenti jezdí vykonávat přijímací řízení už i pro ostatní partnery, v našem případě tedy především pro Jihomoravský kraj a jeho pracoviště pro mobilitu cizinců. Tento postup studentům vyhovuje, během osobního pohovoru i písemné komunikace s Brnem získají kromě mnoha cenných informací i pocit, či se vyplatí se ucházet o studium v České republice za situace, kdy se sice zlepšila komunikace mezi zájemci z Balkánu a českými institucemi, ale zároveň fakulty na naše zájemce o navazující magisterské programy mají čím dál tím vyšší požadavky z odborného, tak i jazykového hlediska, což je nemilé vzhledem k tomu, že kvantitativní zájem o služby našeho odborného pracoviště je

menší, ale kvalitativní stránka úrovně kandidátů i jejich upřímného zájmu spíše stoupá. Těžko se jen vyučující smíruje s faktem, že by tito zájemci v letech minulých prošli velmi snadno, v poslední době se musí vypořádávat často s přehnanými požadavky českých vysokých škol a po přijímacích zkouškách se smírovat s hořkým pocitem, že fakulty opět hledí na zájemce o studia jako na budoucí samoplátce a zdroj peněz, což platí na všechny cizince bez ohledu na původ a barvu pasu.

Možnost širšího pole působnosti ZÚ Sarajevo při výběru vhodných adeptů nám v posledním školním roce zasáhla též do časového rozvrhu. Studenti s přáním studovat češtinu přicházejí o trochu později, což někdy způsobuje ty problémy, pokud např. se požaduje u zahraničních zájemců již znalost ČJ na úrovni B2. I s ohledem na tyto těžkosti a organizační zmatky proběhla výuka bez větších problémů, studenti měli zájem o jazyk, obávám se však, že po osobní zkušenosti – návštěva ČR, nevyhovění žádostí o odklady či prominutí/odložení zkoušky z českého jazyka či pocit marnosti při přijímacích hovorech přímo na fakultách – dochází k vystřízlivění a student pomalu ztrácí zájem o vše české, tedy i o naše kurzy. Uvidíme, jak tyto nové skutečnosti zasáhnou do komunikace se studenty během příštího roku. I přes tyto těžkosti musíme tuto skupinu zájemců o jazyk považovat za stěžejní a pro lektora i nejvíc obohacující.

V letošním roce opět docházelo k čilému styku s organizacemi, které měly zájem o naši činnost na území Bosny a Hercegoviny – ať už ten zájem více projevovali o studenty či krajanů. Oproti letům minulým i zde došlo k malé změně – větší zájem o pomoc či služby lektorátu vyjadřovaly organizace či jedinci z České republiky než organizace z Republiky srbské v oblasti výuky českého jazyka s přihlédnutím na realie. Tuto změnu lze přičíst dvěma faktorům. Zlepšila se komunikace se ZÚ Sarajevo, zástupce velvyslance pan Slavomír Goga nás /tedy i sarajevského lektora/ informoval o mnoha akcích i návštěvách českých delegací, zval nás na oficiální recepcce a často nás i osobně dopravil na kulturní akci českých krajanů – např. na dubnovou Slavnost Čechů v městě Prijedor u příležitosti 150 let od založení tohoto města českými osídlenci. Žel, pan Goga po čtyřech letech /z toho poslední dva roky ve funkci tajemníka pro politiku, vědu a kulturu/ ukončil své působení na ZÚ a v Bosně a Hercegovině bude nadále působit jako pozorovatel Evropské unie.

Druhý faktor souvisí čistě se situací v Banja Luce a její městské organizace „*Sdružení osob českého původu – České besedy*“. Jak již bylo zaznamenáno v předchozích výročních zprávách, dochází tak často k propojování akcí a potřeb lektorátu s činností krajaňského spolku. V minulosti se tu podrobněji hovořilo o úskalích práce s ohledem, že se organizace skládá ze starších jedinců s poněkud zkresleným pohledem na současné dění v mateřské zemi, což vychází především z toho, že takřka neznají český jazyk a vyhýbají se komunikaci v tomto jazyce. To přináší mnoho zvláštních situací, často i absurdně humorných. Přesto má tato organizace ve svém okolí dobrý zvuk a kontaktní informace jsou lehce dostupné na místních i českých internetových portálech. Zájemci o život české menšiny se tak v dobré víře obracejí s žádostí o pomoc, ale jen některé prosby jsou vyslyšeny a předány dále k bližšímu určení – tj. předány do naší pošty. Ve skutečnosti se ale jedná asi jen o zlomek korespondence. Takto se pokusil pro svou dlouhodobou práci oslovit krajanů i dokumentátor Českého rozhlasu Petr Slinták, žel, prosba zůstala nevyslyšena a k nám na lektorát se dostala pouze shodou okolností v době před velikonočními svátky, kdy se již nemohl měnit program lektorátu. I tak byly panu Slintákovi předány užitečné informace a kontakty získané na zmiňovaném setkání v Prijedoru, a rozhlasový dokumentátor tak mohl za pomoci pana Sadílka, v té době též zahraničního pracovníka v Banja Luce, poznat atmosféru, zvyky a úroveň českého jazyka ve venkovském prostředí – v obcích Maćino Brdo u Prnjavoru a Nová Ves v okrese Srbac.

S panem Slintákem jistě bude navázána nějaká forma komunikace, v současnosti můžeme konstatovat, že zmatky kolem jeho příjezdu a volby programu nenarušily jeho koncepci o životě Čechů v Bosenské

krajině, tj. v naší části Bosny a mohl tak sestavit celistvou charakteristiku českých potomků v bývalé Jugoslávii a na Balkánském poloostrově.

Opět se potvrdilo, že specifickou odbornou pomoc potřebují krajané, o kterých se mnoho nemluví, jelikož stojí celkem daleko od středobodu zájmu, a to platí doslovně i přeneseně. Nebydlí v městech, jsou daleko od mediálního zájmu, přesto se snaží zachovávat český jazyk a zvyky svých předků. V minulém roce zde byla popisována situace okolo lektorských výjezdů do Mačina Brda, dnes již předměstské části okresního /opštinského/ města Prnjavor. Letos právě na zmiňovaných oslavách v Prijedoru byl ze strany lektorátu navázán i kontakt s představiteli České besedy v obci Nova Ves, která se nachází 20 km od okresního města Srbac, v povodí řeky Sávy na samotné historické hranici Bosenské krajiny a Slavonie – dnes tedy státní hranice mezi BaH a Chorvatskem. Seznamování s krajany a jejich pohostinností vyvrcholilo společnou akcí v kulturním domě ČB na začátku července, kdy se setkali krajané, studenti českého jazyka z Banja Luky i studenti několika fakult Univerzity Karlovy pod vedením a organizací kolegy krajanského učitele z Daruvaru Lud'ka Korbela. Byl to nádherný večer pro všechny zúčastněné a jistě zde vznikla i vazba mezi naším pracovištěm a českým spolkem v Nové Vsi. Hned na začátek září byla svolána schůzka za účelem možností spolupráce mezi krajany a naším lektorátem. Též se v tomto období naváže i na spolupráci s představiteli České besedy v Mačině Brdu. Tato dvě sídla jsou tak nejsvráznějšími a nejzachovalejšími svědkem doby osidlování Bosenské krajiny českým živlem a zaslouží si naši odbornou i lidskou pozornost více než „městské svazky Čechů“, které plní více tu politickou či společenskou objednávku svých zřizovatelů a k české autenticitě mají dosti daleko.

V souvislosti se spoluprací se subjekty z České republiky musíme zmínit ještě jednu akci, která vyvrcholila osobním setkáním na akademické půdě v Banja Luce. V prosinci 2013 došlo k realizaci návštěvy pracovníků Jihomoravského centra mobility studentů spolu s představiteli zahraničních oddělení tří brněnských univerzit. Akce jistě splnila svůj cíl a představu jednotlivých účastníků, žel, ze strany zahraničního zaměstnavatele /UBL/ se očekával větší zápal a pomoc při organizování přednášek o jednotlivých univerzitách i představování stipendijního programu pod záštitou Jihomoravského kraje. Nakonec jsme našli útočiště v aule Ekonomické fakulty, byť program byl zaměřen spíše pro studenty technických oborů. O den dříve jsme se setkali se studenty a krajany v rámci dnů vyhrazených pro jednotlivé menšiny /Češi i Slováci mají pondělky/ v prostorách Svazu národnostních menšin při Magistrátu města Banja Luky a zde představitelé brněnských univerzit členy sdružení i přizvané studenty seznamovali se svými studijními programy a profilací univerzit. I čeští návštěvníci tak měli jedinečnou možnost si vytvořit obraz o fungování této organizace.

Mezi příjemné lektorovy povinnosti ze strany žádostí českých partnerů patří i výběr a doporučení vhodných kandidátů stipendijních programů Letní školy slovanských studií při Filozofické fakultě Univerzity Palackého. Letos se změnil i způsob přihlašování, kdy i v tomto případě cestou elektronické aplikace studenti vyplní své údaje přímo zastupitelskému úřadu a ten získává v procesu výběru vhodných zájemců více pravomocí. Bosna a Hercegovina tak letos získala tři místa, z toho dvě připadla našim studentkám z Banja Luky. Vůbec poprvé i jedna studentka uspěla podruhé ve výběrovém řízení, a mohla tak „obhájit“ stipendijní pobyt, konkrétně se jednalo o posluchačku tělesné kultury slečnu Draganu Repić.

Shodou okolností se v čase organizace návštěvy z Brna pohyboval v okolí Banja Luky i Martin Ježek, redaktor zahraničního zpravodajství Českého rozhlasu. Nebylo to první střetnutí s tímto znalcem balkánských poměrů. V této souvislosti jsme konzultovali problematiku dějin českého osidlování Bosny a Hercegoviny, portréty nejznámějších osobností života českého původu v BaH i případné české stopy v známém sarajevském atentátu. U příležitosti letošního stoletého výročí uskutečnění atentátu na následníka trůnu a začátek první velké války tak vyšla i kniha, jež bude mít dodatkové vydání s ohledem na zmiňované české osidlování Bosny i Hercegoviny.

Celkově se tedy jednalo o rušný rok, který nebyl jednoduchý, ale přinesl opět mnoho dobrých výsledků a zároveň možností dalšího rozvoje spolupráce v letech budoucích. Doufejme tedy, že uplynulý školní rok byl ve znamení přílivu nových zájemců o český jazyk a kulturu, necht' už se jedná o zájemce z řad studentů či našich „zapadlých“ vlastenců a jejich blízkých.

V Banja Luce, dne 29. srpna 2014

Přílohy:

Popisky:

1/ Fotografie ze setkání českých studentů v prostorách České besedy Nova Ves – právě probíhá hudební pásmo pěveckého sboru při Pedagogické fakultě UK – foto ze 4. července 2014.

2/ Setkání s představiteli Jihomoravského kraje a tří brněnských univerzit / MU, VUT, Mendel.un./ na půdě Svazu národnostních menšin při Magistrátu města Banja Luky. Vlevo vedle diskutujícího lektora tehdejší předseda České besedy-Sdružení Čechů BL prof. Vladimír Bláha, vpravo redaktor zahraničního zpravodaje Českého rozhlasu Martin Ježek – foto z 2. prosince 2013. Druhý den pokračoval oficiální program na půdě Ekonomické fakulty UBL – viz znění závěrečné zprávy.

3/ http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/cesti-krajane-postupne-ztraceji-sve-koreny--1388358

Ukázka rozhlasového pořadu o práci dokumentaristy Slintáka při sestavování obrazu současného života krajanů a potomků Čechů v oblasti jihovýchodní Evropy. Ukázka obsahuje pohled na pamětní desku v obci Nova Ves. Vzhledem k specifickým chybám přepisu textu do grafické podoby jako relevantní sdělení považujeme odkaz na záznam pořadu vysílaného dne 25. srpna 2014.